

ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗРОСТАННЯ ЗАЙНЯТОСТІ У ЗАПОРІЗЬКОМУ РЕГІОНІ

В роботі надано стислий аналіз стану ринку праці у Запорізькому регіоні, визначено основні напрями діяльності Запорізької державної служби зайнятості, її сучасний інноваційний підхід щодо організації роботи із забезпечення ефективної зайнятості населення та зниження рівня безробіття.

The article gives the compressed analysis of labor market in zaporizhzhia region, in particular, the main trends in the activity of zaporizhzhia state employment service, up-to-date innovative approach to the provision of effective employment and reduction of unemployment level in zaporizhzhia region are under consideration in the article.

Ключові слова: ринок праці, рівень безробіття, зайнятість, робоча сила, служба зайнятості, підприємництво, громадські роботи, самозайнятість.

Key words: unemployment level, employment, labor force, labor market, employment service, entrepreneurship, public work, self-employment.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Ринок праці, як важлива сфера економічного і соціально-політичного життя суспільства потребує підвищення ефективності його функціонування. Саме створення дієвої системи регулювання зайнятості в регіонах є одним з основних соціальних заходів розвитку суспільства. Активна політика держави у сфері зайнятості може бути більш дієвою та ефективною, якщо повною мірою будуть враховуватися економічні, соціальні, демографічні та інші особливості й відповідні пріоритети розвитку кожного конкретного регіону.

Аналіз досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми. Проблеми зайнятості та безробіття є актуальними як для української економіки в цілому, так і для окремих її регіонів. Особливості формування та регулювання регіонального ринку праці висвітлені в роботах Іванової Л.Л., Коверзнева А.Л. Удосконаленню механізму регулювання зайнятості населення присвячені роботи таких вчених як Лютикова В.І., Ковальського В.С., Лукіяненко Р.Я., Ковтуна Р.М. Але в умовах економічної кризи перераховані вище дослідження вимагають подальшого аналізу та визначення шляхів забезпечення більш повної та ефективної зайнятості з урахуванням специфіки регіонів.

Метою статті є визначити шляхи забезпечення ефективної зайнятості населення в Запорізькій області.

Виклад основного матеріалу. Найважливішим критерієм соціально орієнтованої економіки є відношення до зайнятості в державі на всіх рівнях. Зайнятість повинна розглядатись як один з головних орієнтирів розвитку, який визначає перегрупування матеріальних, фінансових і трудових ресурсів в економіці. Державне регулювання зайнятості повинно базуватись на теоретичних основах ринку праці і відповідати економічним законам ринкової економіки.

Аналіз сучасного стану регіонального ринку праці дає можливість визначити ефективний механізм його регулювання який має включати досить різнопланові та диференційовані за силою впливу підсистеми, не обмежуючись лише загальною сферою зайнятості. Для його формування слід перш за все визначитися з пріоритетами регулювання попиту на робочу силу та її пропозиції. Розробка ефективної стратегії і тактики управління процесами на регіональному ринку праці вимагає також комплексного підходу до вирішення економічних, соціальних, демографічних проблем, які безпосередньо впливають та визначають його стан.

До основних напрямів щодо регулювання і реформування ринку праці можна віднести: подолання дефіциту робочих місць; послідовна стабілізація рівня життя; розвиток системи безперервного навчання; підвищення якості робочої сили; розвиток і підвищення ефективності програм і послуг, які спрямовані на попередження безробіття і повернення безробітних до активної праці.

Протягом 2008 року в Запорізькій області збереглась тенденція позитивних зрушень в економіці, стабілізації ситуації на ринку праці; зменшення обсягів вивільнення працівників, втрат робочого часу внаслідок адміністративних відпусток та роботи в режимі неповного робочого часу; підвищення попиту на робочу силу. Все це мало вплив на збільшення обсягів зайнятості та зниження рівня як економічного, так і зареєстрованого безробіття. За даними Держкомстату України протягом

9 місяців 2008 року чисельність зайнятого населення у віці 15-70 років по Запорізькій області склала 864,2 тис. осіб і в порівнянні з відповідним періодом 2007 року зросла на 3,5 тис. осіб. Рівень зайнятості населення області виріс з 59,6% до 60,5%. Чисельність безробітних скоротилася на 0,5 тис. осіб і склала 51,7 тис. осіб. Рівень безробіття знизився на 0,1 відсотковий пункт та становив 5,6% економічно активного населення. Для порівняння, рівень безробіття населення країн Європейського Союзу: Іспанія - 10,4% , Словаччина - 10,2%, Німеччина – 7,4%, Польща – 7,3 %. [1].

Ринок праці 2008 року наслідками світової фінансової кризи був розділений на дві частини. Основною ознакою зареєстрованого ринку праці було зменшення обсягів реєстрації незайнятого населення. До жовтня 2008 року рух на зареєстрованому ринку праці був системним та регулювався тільки сезонними коливаннями. В середньому щомісячно в центрах зайнятості реєструвалось 5,5 тис. осіб. У листопаді - грудні 2008 року значно зросли обсяги звернень незайнятого населення до служби зайнятості. Тільки у грудні 2008 року в центрах зайнятості було зареєстровано 12,7 тис. осіб. Кількість актуальних вакансій станом на 1 січня 2009 року становила 1,9 тис. одиниць (на 1 січня 2008 року – 6,8 тис.). Таким чином, на одне вільне робоче місце претендувало 20 осіб (на початок 2008 року – 4 особи). Найбільше скорочення вакансій відбувалося у містах Запоріжжя та Бердянську. Роботодавці пов'язують це зі складним фінансовим становищем та зменшенням обсягів робіт.

Ситуація на ринку праці в сільськогосподарському секторі економіки залишається напруженою. Протягом 2008 року на обліку у службі зайнятості перебувало 29 тис. селян (у 2007 році – 28 тис.). За даними підприємств, установ і організацій, з початку 2008 року було вивільнено 337 працівників, які раніше працювали у сільському господарстві, що на 13,5% більше ніж у 2007 році. Зростає рівень зареєстрованого сільського безробіття. Якщо станом на початок 2008 року цей показник склав по області 4,9%, то на цю дату 2009 року він становив 5,8%. У сільській місцевості можливості працівників сільського господарства отримати роботу надзвичайно обмежені. Станом на початок 2009 року існувало всього 126 вільних робочих місць для працівників сільського господарства, на одне робоче місце претендувало 144 громадян [1]. Значна частина наявних вільних робочих місць є непривабливою для безробітних через низький рівень заробітної плати та тривалі затримки з її виплати, застосування не вигідної системи натуральної оплати праці.

В межах своїх повноважень служба зайнятості населення здійснює конкретні заходи щодо запобігання масовому безробіттю, бере активну участь у їх розробці, проводить аналіз дієвості цих заходів, своєчасно вносить необхідні пропозиції до їх корегування в залежності від конкретної економічної ситуації. Серед активних програм сприяння зайнятості населення, що здійснює служба зайнятості за рахунок коштів Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття є надання інформаційних, профорієнтаційних послуг, пошук роботи, працевлаштування неконкурентоспроможних верств населення на заброньовані робочі місця, сприяння самозайнятості та підприємницькій ініціативі, підвищення конкурентоспроможності безробітних шляхом організації професійного навчання, залучення до участі в оплачуваних громадських роботах тощо

Однією з головних проблем виступає недостатня інформованість громадян, особливо – молоді, про реальний стан на ринку праці регіону, про вакантні робочі місця на підприємствах, організаціях області, про те, які професії користуються найбільшим попитом. З метою забезпечення якісного функціонування системи професійного інформування населення, у тому числі учнів загальноосвітніх навчальних закладів, Державним центром зайнятості розроблено інноваційний проект «Профорієнтаційний термінал». Для актуалізації і профорієнтаційної роботи в кризовий період запроваджено профконсультаційний семінар «Шляхи працевлаштування в кризовий період». Для забезпечення конкурентоспроможності незайнятого населення на ринку праці центрами зайнятості області була організована професійна підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації 9,2 тис. безробітних громадян за 105 професіями. Пріоритетним напрямом професійного навчання є підготовка кваліфікаційних робітників під конкретні замовлення роботодавців, що дозволяє найбільш повно задовольнити потребу підприємств регіону.

В умовах економічної кризи, коли зменшилися обсяги зайнятості в металургійній та споріднених з нею галузях, служба зайнятості зробила акцент на підготовку за професіями, що користуються попитом на підприємствах багатьох галузей та професіями сфери обслуговування.

Співпраця з роботодавцями є і залишається одним з головних пріоритетів роботи. З роботодавцями Запорізька служба зайнятості має ділові партнерські стосунки. Роботодавець це – і клієнт, і соціальний партнер. На початок 2009 року 52,1 тис. роботодавців були зареєстровані в службі зайнятості як платники внесків до Фонду загальнообов'язкового державного соціального

страхування України на випадок безробіття, з них 38,8 тис. – юридичні особи та 13,3 тис. – фізичні особи. Протягом 2008 року 12,8 тис. роботодавців надали службі зайнятості інформацію про наявність вільних робочих місць [1].

Одна з перспективних форм ефективної взаємодії з роботодавцями, яка відбиває новий підхід до кадрового забезпечення їх потреб, - це надання дотацій підприємствам за рахунок коштів Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття. Ця послуга надається роботодавцям, які створюють додаткові робочі місця.

Програмою зайнятості на 2008 рік передбачено введення 39 тис. робочих місць. Фактично створено 38,9 тис робочих місць (99,8%). Більшість робочих місць створено в торгівлі, підприємствах з ремонту автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку (49,1%), у переробній промисловості (9,5%), операцій з нерухомістю (8,7%), на підприємствах транспорту та зв'язку (7,4%), у сільському господарстві, мисливстві та лісовому господарстві (7,3%). Одночасно відбувався процес ліквідації неефективних робочих місць. Протягом 2008 року було ліквідовано 25,8 тис. робочих місць, що на 33,7% менше ніж створено [1]. Слід зазначити, що створення робочих місць не стало чинником зростання зайнятості населення. Для значної частини створених робочих місць характерний низький рівень оплати праці, тимчасовий або сезонний характер роботи, що призводить до плинності кадрів. Особливо це притаманне сільській місцевості.

Важливим напрямом стабілізації рівня зайнятості населення є самостійна зайнятість. Для реалізації самостійної зайнятості у Запорізькій службі зайнятості діє певний механізм, за яким бажаючи започаткувати власну справу запрошуються на семінари, де отримують інформацію з питань вибору професій придатних для підприємницької діяльності для конкретного регіону, надають необхідну інформацію для започаткування власної справи, а також фінансову підтримку у вигляді одноразової виплати допомоги по безробіттю. В 2008 році організували власну справу як суб'єкти підприємницької діяльності більше 1,3 тис. безробітних.

В Законі України «Про зайнятість населення» [2] однією із соціальних гарантій у сфері зайнятості передбачено можливість участі громадян в оплачуваних громадських роботах для забезпечення їх тимчасовою зайнятістю. На осіб, зайнятих на оплачуваних громадських роботах, поширюються соціальні гарантії, включаючи право на пенсійне забезпечення, виплату допомоги по тимчасовій непрацездатності. Період участі у оплачуваних громадських роботах зараховується до загального трудового та безперервного трудового стажу. Організація громадських робіт є однією з важливих соціальних послуг [3]. В 2008 році центри зайнятості області організували оплачувані громадські роботи, у яких взяли участь 16,2 тис. осіб, в тому числі 4,7 тис. молодих осіб та 10,1 тис. жінок.

Одним із пріоритетних напрямів діяльності служби зайнятості в 2008-2009рр. була робота з окремими категоріями безробітних: інвалідами, молоддю та жінками. У 2008 році на обліку у центрах зайнятості області перебувало 1278 інвалідів, які не досягли пенсійного віку. Кожній особі з інвалідністю було забезпечено надання адресної допомоги щодо сприяння працевлаштуванню враховуючи рівень їх медичної та трудової реабілітації, потреби та реальні можливості, а також попит на робочу силу. За сприянням обласної служби зайнятості було працевлаштовано 326 осіб з інвалідністю, з них 31 чол. - на робочі місця за рахунок надання дотацій роботодавцям, 18 осіб започаткували підприємницьку діяльність, 70 чол. брали участь в оплачуваних громадських роботах. Було також організовано проходження професійного навчання 73 особам із обмеженою працездатністю, в тому числі 6 чол. – за рахунок коштів Фонду соціального захисту інвалідів.

Серед клієнтів служби зайнятості майже половину складають особи у віці до 35 років. Протягом 2008 року на обліку у центрах зайнятості області перебувало 45,1 тис. молодих людей, або 43,1% від загальної чисельності незайнятих громадян, з них майже 7 тис. - особи, які потребують соціального захисту і не здатні на рівних конкурувати на ринку праці. Серед незайнятої молоді 18,5% випускники загальноосвітніх шкіл, 43,3% - випускники вищих навчальних закладів, 38,2% - випускники професійно-технічних закладів. Для молоді, яка потребує соціального захисту, в 2008 році на підприємствах, в установах та організаціях було заброньовано 1,3 тис. робочих місць, на які було влаштовано 618 осіб. Дієвою формою підтримки молодіжної зайнятості стало працевлаштування молодих безробітних громадян на додаткові робочі місця створені шляхом надання дотацій роботодавцю. Протягом 2008 року на дотаційні місця працевлаштовано 663 безробітних з числа молоді. Результатами проведення «Місячника зайнятості молоді» стало працевлаштування понад 1,6 тис. молодих громадян, 532 особи отримали роботу тимчасового характеру, 491 особа направлена на професійне навчання.

У 2008 році послугами служби зайнятості скористалися 52,3 тис. жінок, з них 19,1 тис. знайшли роботу, 625 жінок отримали одноразово допомогу по безробіттю для організації підприємницької діяльності. На дотаційні робочі місця працевлаштовано 818 жінок. До професійного навчання було залучено 5,3 тис. жінок. Значна увага приділялась навчанню за професіями, що дозволяють незайнятим громадянам, особливо жінкам, реалізовувати себе в сфері малого бізнесу шляхом самозайнятості.

Висновки. Таким чином, своєчасне надання інформаційних та профорієнтаційних послуг, підвищення конкурентоспроможності безробітних шляхом організації професійного навчання, залучення до участі в оплачуваних громадських роботах, підтримка підприємницьких ініціатив безробітних, надання соціальних послуг окремим категоріям безробітних, координація заходів органів влади, роботодавців, профспілок та служби зайнятості дасть можливість забезпечити більш повну та ефективну зайнятість населення в Запорізькому регіоні.

Література

1. *Ринок праці в Запорізькій області у 2008 році. Аналітично-статистичний збірник.- Запоріжжя, 2009.- 111с.*
2. *Закон України «Про зайнятість населення».- К.: Парламентське видавництво, 2005.- 48с.*
3. *Нетреба В.А. Участь безробітних в оплачуваних громадських роботах – спосіб запобігання довгостроковому безробіттю //Бюлетень ІПК ДСЗУ, 2004.- №3.*